

Bogdan Snoch (Częstochowa)

Studium Nauczycielskie w Częstochowie (1957–1971) prekursor WSP

Częstochowa w okresie 1950–1975 należała do województwa katowickiego i w związku z tym podlegała Kuratorium Okręgu Szkolnego (KOS) w Katowicach. W owym czasie zaczęły powstawać zakłady kształcenia nauczycieli przygotowujące nauczycieli do potrzeb starszych klas szkoły podstawowej. W Okręgu Szkolnym Katowickim pierwsze Studium Nauczycielskie (SN) powstało 1 września 1954 roku w Katowicach, ale prawdziwy rozwój placówek nastąpił właściwie w 1957 roku¹. Wówczas powstało drugie w województwie Studium Nauczycielskie zlokalizowane w Częstochowie przy ówczesnej ul. Deglera 31 (ob. ul. Dąbrowskiego) na kierunkach: biologia, fizyka, matematyka, ekonomika gospodarstwa domowego i żywienia zbiorowego.

Studium Nauczycielskie w Częstochowie zajęło miejsce po Wyższej Szkole Ekonomicznej (1950–1957/59). Min. Szkolnictwa Wyższego doszło do wniosku, że w Częstochowie nie ma racji bytu uczelnia ekonomiczna, natomiast istnieje realna perspektywa funkcjonowania zakładu kształcenia nauczycieli o kierunku gospodarczym. Próby uratowania uczelni ekonomicznej podjęte przez Alfreda Czarnotę (ekspektora), posłów ziemi częstochowskiej, w tym prezesa NBP Edwarda Droźniaka, oraz przez Miejską Radę Narodową i sekretarza KM PZPR zakończyły się niepowodzeniem. Nie udało się również w miejsce WSE utworzyć Wyższej Szkoły Nauk Społecznych. W 1957 roku zapadła decyzja o ostatecznej likwidacji Wyższej Szkoły Ekonomicznej.

Studium Nauczycielskie w Częstochowie powstało 1 września 1957 roku², przejmując częściowo majątek po WSE. Z dawnej uczelni Studium przejęło specjalność: ekonomika gospodarstwa domowego i żywienia zbiorowego. W 1958/59 r. wprowadzono filologię polską na studiach dziennych. W 1959/60 na studiach zaocznych powołano specjalność: filologia polska, biologia, matematyka, ekonomika żywienia zbiorowego i wychowanie przedszkolne.

Lokalizacja placówki w Częstochowie, położonej na północnych peryferiach województwa była ze wszech stron uzasadniona. Obszary te, słabo zurbanizowane i uprzemysłowione, wykazywały zapotrzebowanie na kadre nauczycielską. Stąd też

¹Z działalności ZKN w latach 1945–1971 w województwie katowickim, „Biuletyn Metodyczny”, Katowice 1972, s. 52.

²Dz. U. Min. Ośw. z dnia 30 V 1957 r., Nr 7, poz. 85.

była konieczność podjęcia stosownych kroków w celu zaspokojenia miejscowych potrzeb. Pierwszym dyrektora Studium mianowano dra Konstantego Zajdę. Po nim kolejno kierowali placówką: mgr Zygmunt Skurczyński, mgr Jan Ciosek i ponownie dr Konstanty Zajda.

Studia Nauczycielskie w Polsce przechodziły liczne procesy ewolucyjne (restrukturyzacji). W pierwszym roku ich istnienia (1957/58) uważano, że powinny kształcić nauczycieli do klas V–VII w przedmiotach łączących dwie specjalności, przy czym zestaw specjalności był w zasadzie dowolny, ale starano się łączyć specjalności pokrewne. Tego profilu szybko zaniechano i podjęto decyzję o specjalności jednokierunkowej, potrzebnej w nauczaniu w klasach I–IV. W roku szkolnym 1962/63 powrócono do koncepcji dwuprzedmiotowej specjalizacji z obowiązującą we wszystkich kierunkach kształcenia metodyką nauczania w klasach I–IV.

Pomimo braku stabilizacji kształcenia zaczęły się krystalizować profile przygotowania nauczycieli, ale przy ogólnej tendencji zmian postępowała likwidacja SN w woj. katowickim (1970/71 – cztery) i powstawanie Wyższych Szkół Nauczycielskich (1970/71 pierwsza WSN w Sosnowcu jako filia UŚ).

Problemem Studiów Nauczycielskich była infrastruktura. Częstochowskie SN posiadało trudną sytuację lokalową, którą mogło rozwiązać budownictwo szkolne. W Częstochowie inicjatywę budowlaną podjął ówczesny dyr SN mgr Zygmunt Skurczyński w oparciu o Inspektorat i Komisję Oświaty Miejskiej Rady Narodowej. Dzieło to kontynuowali jego następcy – mgr Jan Ciosek i dr Konstanty Zajda. Dzięki ich zabiegom przy poparciu ówczesnych władz administracyjnych i partyjnych przy al. A. Zawadzkiego 13/15 (ob. al. Armii Krajowej) powstał okazały budynek dla potrzeb placówki kształcenia kadry pedagogicznej. Budowę podejmowano z myślą o przekształceniu istniejącej placówki w Wyższą Szkołę Pedagogiczno-Humanistyczną.

Do nowo wzniesionej placówki przeniesiono szkołę z dawnej siedziby przy ul. Deglera, którą przejęła Politechnika Częstochowska. Częstochowska placówka uzyskała ogółem 111 pomieszczeń, w tym pracownię do elektryczności, optyki, mechaniki, ciepła, chemii ogólnej, organicznej, mikrobiologii, zajęć praktyczno-technicznych oraz 5 gabinetów. Dla studentów powstał dom studencki „Skrzat” o 202 miejscach³.

Pozostawała sprawa kadry pedagogicznej. Działalność pierwszych lat funkcjonowania placówki opierała się na nauczycielach dochodzących. SN nie dysponował (podobnie jak i inne placówki) warunkami mieszkaniowymi, które przyciągałyby specjalistów z innych miast polskich.

W częstochowskim SN pracowało 2 doktorów (K. Zajda., J. Olszówka). Wiek kadry wynosił przeciętnie 47 lat, a proces „upartyjnienia” był najwyższy w województwie i wynosił 32,4% (1968).

Wybitnym przedstawicielem kadry w SN w Częstochowie owego okresu był niewątpliwie dr Konstanty Zajda, którego podręcznik metodyczny dotyczący na-

³Z działalności ZKN..., s. 57.

uczania zajęć praktyczno-technicznych w klasach I–IV szkoły podstawowej doczekał się aż pięciu wydań.

Tabela 1. Kierunki kształcenia w Studium Nauczycielskim w Częstochowie w latach 1957–1971

Rok	Kierunek studiów	Forma studiów		
		dzienne	wieczorowe	zaoczne
1957/58	biologia	I		
	matematyka	I		
	ekonomika gospodarstwa domowego i żywienia zbiorowego	I		
1958/59	filologia polska	I		
	biologia	I–II		
	matematyka	I–II		
	fizyka	I		
	ekonomika gospodarstwa domowego i żywienia zbiorowego	I–II		
1959/60	filologia polska	I–II		I
	biologia	I–II		I
	matematyka	I–II		I
	fizyka	I–II		
	ekonomika gospodarstwa domowego i żywienia zbiorowego	I–II		I
	wych. przedszkolne			I
1960/61	filologia polska	I–II		I–II
	biologia	I–II		II
	fizyka	I–II		I–II
	ekonomika gospodarstwa domowego i żywienia zbiorowego	I–II		I–II
	wych. przedszkolne			I–II
1961/62	filologia polska	I–II		I–II–III
	biologia	I–II		I III
	matematyka	I–II		I III
	fizyka	I–II		
	ekonomika żywienia zbiorowego			I–II
	prace ręczne i rys.		I	
	wych. przedszkolne			I–II–III

c d. Tabeli 1.

1962/63	filologia polska	I-II		I-II
	biologia	II		II
	matematyka	II		I-II
	fizyka	II		I
	ekonomika żywienia zbiorowego	I-II		I-II
	wych. przedszkolne			I-II-III
	prace ręczne i rys.		II	
	wych. przedszkolne i nauczanie początkowe			I
	matematyka z fizyką	I		
	fizyka z zajęciami praktycznymi	I		
	biologia z chemią	I		
	1963/64	filologia polska	I-II	
biologia z chemią		I-II		
fizyka z zajęciami praktycznymi		I-II		
gospodarczy		I-II		I-II
matematyka z fizyką		I-II		I-II-III
fizyka z chemią		I		I-II-III
wych. przedszkolne				I-II-III
rys. i prace ręczne			III	
wych. przedszkolne i nauczanie początkowe				I-II
biologia				III
1964/65	filologia polska	II		II
	fizyka z matematyką	I		I
	fizyka z chemią	II		II
	chemia z biologią	I		I
	gospodarczy	I-II		I-II
	biologia z chemią	II		
	fizyka i zajęcia praktyczno-techniczne	II		
	matematyka z fizyką	II		II
	wych. przedszkolne i nauczanie początkowe			II
1965/66	fizyka z matematyką	I-II		I-II
	chemia z biologią	I-II		I-II
	kierunek gospodarczo-gastronomiczny	I-II		I-II
1966/67	fizyka z chemią	I		I-II
	fizyka z matematyką	I-II		II
	kierunek gospodarczy	I-II		II
	chemia z fizyką	I-II		
	chemia z biologią	II		II

c.d. Tabeli 1.

1967/68	fizyka z chemią	I-II		I-II
	fizyka z matematyką	I-II		I-II
	kierunek gospodarczy	I-II		
1968/69	fizyka z chemią	I-II		I-II
	fizyka z matematyką	I-II		I-II
	chemia z fizyką	I-II		I-II
	kierunek gospodarczy (gastronomiczny)	I-II		
1969/70	fizyka z chemią	I-II		I-II
	fizyka z matematyką	I-II		I-II
	chemia z fizyką	I-II		I-II
	kierunek gospodarczy (gastronomiczny)	I-II		
	nauczanie początkowe i zajęcia praktyczno-techniczne		I	
1970/71	fizyka z chemią	II		II
	fizyka z matematyką	II		II
	chemia z matematyką (fizyką)	II		II
	kierunek gospodarczy	II		
	nauczanie początkowe i zajęcia praktyczne		II	

Źródło: KOS w Katowicach, *Sprawozdania z organizacji studiów nauczycielskich w latach 1954–1971: Z działalności zakładów kształcenia nauczycieli w latach 1945–1971 w województwie katowickim* Katowice 1972, s. 66–75.

Studium Nauczycielskie w latach 1959–1971 wydało łącznie 3409 dyplomów, w tym 1309 dla nauczycieli czynnych zawodowo.

Tabela 2. Dyplomy wydane przez SN w Częstochowie w latach 1959–1971

Lata	Razem wydano	w tym studia	
		dzienne	zaoczne
1959	96	96	–
1960	122	122	–
1961	197	197	–
1962	252	126	126
1963	210	154	56
1964	490	160	330
1965	383	207	176
1966	300	187	113
1967	322	194	128
1968	346	184	162

c.d. Tabeli 2.

1969	279	175	104
1970	227	140	87
1971	285	158	127

Źródło: B. Snoch, *Z dziejów szkolnictwa w Częstochowie i w regionie częstochowskim w latach 1918–1990*, Częstochowa 1998, s. 210

Studium Nauczycielskie w Częstochowie funkcjonowało do końca roku akademickiego 1970/71. Na jego miejsce powstała Wyższa Szkoła Nauczycielska na podstawie zarządzenia Min. Oświaty z dnia 30 maja 1971 roku. Przejęła ona po Studium Nauczycielskim zespół budynków dydaktycznych, Dom Studenta, środki trwałe, pomoce naukowe i materiały o łącznej wartości 25.830.254 ówczesnych zł.⁴

⁴B. Snoch, *Z dziejów szkolnictwa w Częstochowie i w regionie częstochowskim w latach 1918–1990*, Częstochowa 1998, s. 151.